

Maja Tabak Demo *

Marginalije kodeksa *Liber privilegiorum episcopatus Zagrabiensis*: klasifikacija i izdanje

U radu je donesena analiza marginalija kartulara Zagrebačke biskupije – *Liber privilegiorum episcopatus Zagrabiensis*. Pisan polovicom 14. st. goticom i latinskim jezikom, ovaj kodeks broji oko 700 marginalija, koje su u radu podijeljene u dvije velike skupine: primarne (bilješke pisara, suvremene izradi kodeksa) i sekundarne (bilješke upisivane u vremenima poslije njegova nastanka). Marginalije su pisane latinskim pismom i jezikom; one pak koje se sastoje isključivo od navođenja godine bilježene su arapskim brojkama. Premda malobrojne, primarne bilješke mogu doprinijeti historiografskoj interpretaciji nastanka kartulara, govoreći i o pisarskom uzusu i naobrazbi njegova sastavljača. Sekundarne marginalije, upisivane u kodeks od 15. do 20. st., djelo su većega broja autora. Donoseći najrazličitije sadržaje, one govore o dugotrajnoj upotrebi ovoga kartulara, pružajući uvid u historijat njegova istraživanja. U radu je priložen grafički prikaz klasifikacije svih marginalnih bilješki kodeksa kao i tablica marginalija.

Ključne riječi: Marginalne bilješke, kartular, Zagrebačka biskupija, 14. stoljeće

Uvod

Ovaj se rad bavi marginalnim bilješkama (marginalijama) kodeksa, tj. kartulara Zagrebačke biskupije iz 14. stoljeća poznatog pod nazivom *Liber privilegiorum episcopatus Zagrabiensis* (dalje: *LPEZ*).¹

* Maja Tabak Demo, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Republika Hrvatska, E-mail adresa: mtabak@ffzg.hr

¹ *Liber privilegiorum episcopatus Zagrabiensis* na hrvatski se obično prevodi kao *Knjiga privilegija Zagrebačke biskupije*. Uzimajući, međutim, u obzir činjenicu da je upravo *liber privilegiorum* jedan od brojnih latinskih sinonima za kartular, točnije je i preciznije *LPEZ* nazvati *Kartularom Zagrebačke biskupije*. O različitim sinonimima za kartular vidi: Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi* (Zagreb: Školska knjiga, 1985), 167.

Unutar bogatoga diplomatskog polja hrvatskoga srednjovjekovnoga povijesnog prostora mjesto od osobite važnosti zauzimaju kartulari – kopijalne knjige destinatarā.² Na temelju, među ostalim, tih vrijednih diplomatskih spomenika, prvorazrednih povijesnih izvora, nastajale su i nastaju historiografske interpretacije hrvatske srednjovjekovne povijesti.³ Dok se na europskome tlu, točnije u Njemačkoj, prvi kartulari sastavljaju u prvoj četvrtini 9. stoljeća,⁴ na hrvatskome se prostoru pojavljuju na prijelazu iz 11. u 12. stoljeće. Do sada se zna za desetak kartulara s našega srednjovjekovnoga povijesnog prostora.⁵ Motivi njihove izrade – uvjetovane političko-društvenom situacijom – redovito počivaju u potrebi za zaštitom vlastitih prava i imovine, nuždi izazvanoj političkom situacijom, institucionalnoj reorganizaciji, ponekad i prirodnoj katastrofi ili pak u memorijskim pobudama.⁶ Kartulari su stoga mnogo više od zbirke prepisanih isprava svoje institucije; oni odražavaju njezin identitet, ocrtavajući i društveno-kulturnu sliku vremena u kojemu su nastali.⁷ Stoga, uz administrativno-pravnu, vrijedi istaknuti i njihovu „povijesno-komemorativnu” funkciju.⁸

Istraživački predložak ovoga rada, kodeks *LPEZ*, nastao je sredinom 14. stoljeća i čuva se u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu.⁹ Pisan goticom i latinskim jezi-

² Miho Barada kartulare je definirao kao „knjige u koje razna moralna bića, osobito crkve i samostani, upisuju doslovno ili u izvatcima, isprave, zapise i sve ono što se odnosi na prava njihove imovine i posjeda”. Vidi: Miho Barada, „Dvije naše vladarske isprave”, *Croatia sacra* 7 (1937), br. 13-14: 13.

³ Usp. Jakov Stipišić, „Hrvatska u diplomatskim izvorima do kraja XI. stoljeća”, u: *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, sv. I: *Srednji vijek (VII-XII. stoljeće)*. *Rano doba hrvatske kulture*, ur. Ivan Supićić (Zagreb: AGM, 1997), 285; Mirjana Matijević Sokol, „Latinska pismenost hrvatskoga razvijenog i kasnog srednjeg vijeka”, u: Mirjana Matijević Sokol, *Studia mediaevalia selecta*, ur. Tomislav Galović (Zagreb: FF press, 2020), 25.

⁴ Patrick J. Geary, *Phantoms of Remembrance: Memory and Oblivion at the End of the First Millennium* (Princeton: Princeton University Press, 1994), 84.

⁵ Tomislav Galović, „Historical Circumstances of the Appearance of Medieval Cartularies in Croatia”, *Initial. A Review of Medieval Studies* 4 (2016): 88-94.

⁶ Georges Declercq, „Originals and Cartularies: The Organization of Archival Memory (Ninth-Eleventh Centuries)”, u: *Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society*, ur. Karl Heidecker (Turnhout: Brepols, 2000), 147-170; Constance Brittain Bouchard, „Monastic Cartularies: Organizing Eternity”, u: *Charters, Cartularies, and Archives: The Preservation and Transmission of Documents in the Medieval West*, ur. Adam J. Kosto i Anders Winroth (Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 2002), 32.

⁷ Trevor Foulds, „Medieval Cartularies”, *Archives* 18 (1987), br. 77: 11; Patrick J. Geary, „From Charter to Cartulary: From Archival Practice to History”, u: *Representing History, 990-1300: Art, Music, History*, ur. Robert A. Maxwell (University Park: Pennsylvania State University Press, 2010), 181.

⁸ Geary, *Phantoms of Remembrance*, 84-87; Declercq, „Originals and Cartularies”, 147, 149; Bouchard, „Monastic Cartularies: Organizing Eternity”, 31; Constance Brittain Bouchard, *Rewriting Saints and Ancestors: Memory and Forgetting in France, 500-1200* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015), 10, 19, 26; Joanna Tucker, *Reading and Shaping Medieval Cartularies: Multi-Scribe Manuscripts and their Patterns of Growth* (Woodbridge: The Boydell Press, 2020), 17-19.

⁹ Hrvatska (dalje: HR) – Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Prothocola varia (dalje: NaZG, Prot. varia) – br. 1 – *Liber privilegiorum episcopatus Zagradiensis* (dalje: LPEZ).

kom, *LPEZ* ima 83 folija pergamene (75., 78. i 81. folij nedostaju, a 83. je neispisan),¹⁰ odnosno 166 stranica. U kartular je prepisano oko 320 isprava različitih provenijencija, čije se datacije protežu u rasponu od 214 godina. To su, naime, odreda dokumenti Zagrebačke biskupije od 12. do sredine 14. stoljeća. Kronološki je prva Felicijanova isprava iz 1134.,¹¹ a posljednja je datirana 1348. godinom.¹²

Kartular *LPEZ* do sada nije kritički obrađen. Njegove isprave iz 12. i 13. stoljeća izdao je u svojim *Monumenta historica episcopatus Zagrabiensis* Ivan Krstitelj Tkalčić,¹³ dok je Tadija Smičiklas u *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* uz isprave iz 12. i 13. objavio i one iz 14. stoljeća.¹⁴ Vrijedi spomenuti da se ni jedan ni drugi povjesničar u svojim izdanjima nisu dotaknuli ni autorskih dijelova pisara-sastavljača – koji je prijepise isprava popratio vlastitim latinskim registima – ni tzv. *reclamationes*, ni marginalnih bilježaka. Naime, uz „osnovni” pisarski dio teksta od dvaju stupaca na svakoj stranici – koje sačinjavaju prijepisi isprava popraćeni pisarovim registima – na pergamentskim stranicama kopijalne knjige *LPEZ* nalazi se i znatan broj marginalnih bilježaka. Pored toga „osnovnog” sadržaja, u zaglavlju *recto* folija kodeksa *LPEZ* izvedena je folijacija rimskim, a u podnožju arapskim brojkama. Također, u donjem desnom kutu ukupno osam *verso* folija upisane su bilješke u funkciji tzv. *reclamationes*.¹⁵ Folijacija, kao i oznake sveščića – *reclamationes* mogu se ubrojiti u „funkcionalni” sadržaj kodeksa.¹⁶

¹⁰ Pri sastavljanju kodeksa u srednjem vijeku uobičajena je pojava bila nekoliko prvih odnosno posljednjih folija ostaviti praznima. Usp. Raymond Clemens, Timothy Graham, *Introduction to Manuscript Studies* (Ithaca; London: Cornell University Press, 2007), 47.

¹¹ Isprava ostrogonskoga nadbiskupa Felicijana od 26. travnja 1134. *de facto* je fundacijska listina Zagrebačke biskupije. Stoga nimalo ne iznenađuje što je upravo ta poznata povelja kronološki prvi dokument ovoga kartulara. Premda najstarija, Felicijanova je povelja u *LPEZ* upisana tek na 32. folij. HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 32r-32v.

¹² Datacija kronološki posljednjega dokumenta od 1. travnja 1348. eksplicitno predstavlja *terminus post quem* nastanka kodeksa *LPEZ*. HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 20r.

¹³ O samome kodeksu *LPEZ* Tkalčić govori u *Predgovoru* svojemu djelu. Vidi: Ivan Krstitelj Tkalčić, *Povjestni spomenici Zagrebačke biskupije XII. i XIII. stoljeća*, knj. 1 (Zagreb: Tiskom Karla Albrechta, 1873), VII-VIII.

¹⁴ Isprave kodeksa *LPEZ* prisutne su u ukupno deset svezaka Smičiklasova *Diplomatičkoga zbornika* (od II. do XI.). Osnovne podatke o tom kartularu Smičiklas donosi u *Predgovoru* II. svesku. Vidi: Tadija Smičiklas, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sv. II (Zagreb: JAZU, 1904), XVII.

¹⁵ *Reclamationes* se ponekad nazivaju i *reclamantes* odnosno *custodes*. Vidi: Viktor Novak, *Latinska paleografija* (Beograd: Naučna knjiga, 1952), 63; Vicko Kapitanović, *Povijesna vrela i pomoćne znanosti* (Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2012), 228; Karin Schneider, *Paläographie und Handschriftenkunde für Germanisten. Eine Einführung* (Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2014), 124-125.

¹⁶ Svaki je kodeks jedinstveni pisani artefakt i gotovo je nemoguće utvrditi ustaljeni obrazac prema kojemu bi se kategorizirao njegov sadržaj. Postoje ipak stanoviti prijedlozi za njegovu opću razdiobu na „osnovni”, „funkcionalni” i „pomoćni” sadržaj. Takav je princip, dakako, na neke slučajeve

Iznimno je teško pronaći srednjovjekovni kodeks koji je ostao u svojoj originalnoj formi kakvu je imao u trenutku dovršetka sastavljanja. Naime, uz fundamentalni inicijalni tekst, u kodekse su se nakon njihove izrade često znali upisivati različiti sadržaji: od ispravaka prvobitnoga pisarskog teksta ili unošenja glosa do pisanja bilježaka na marginama.¹⁷ Sve do sredine druge polovine prošloga stoljeća na širokome su europskom tlu knjige u koje su se upisivale naknadne bilješke smatrane manje vrijednima, a prednost nad njima davala se onima koje su do modernih istraživača došle u svojem netaknutom, izvornom obliku.¹⁸ Osim toga, nerijetko se moglo svjedočiti podcjenjujućem odnosu istraživača prema naknadnim unescima u kodekse.¹⁹ Ipak, posljednjih se nekoliko desetljeća vrijednosti takvih unesaka počelo pridavati sve više pažnje. U tome se svjetlu počela shvaćati i važnost marginalija, koje modernom istraživaču mogu koristiti u više aspekata.²⁰ Prije svega, marginalije omogućavaju praćenje „biografije” kodeksa kao živoga pisanog artefakta. Tu „biografiju”, koju je započeo pisar kodeksa, nastavljaju ispisivati svi kasniji istraživači koji su u njemu ostavili stanovitoga pisanog traga.²¹ Stoga naknadni unesci, prije svega bilješke na marginama unesene nakon izrade

primjenjiv u većoj, na neke pak u manjoj mjeri. Najjednostavnije rečeno, u „osnovni” sadržaj kodeksa ubrajaju se dijelovi intencionalno namijenjeni recipijentima (u kartularu su to, primjerice, prijepisi isprava s pisarskim registima, kao i bilješke na marginama). „Funkcionalni” dio tvori sve ono čemu je namjena učiniti prenošenje osnovnoga sadržaja lakšim i jednostavnijim (funkcionalni sadržaj kartulara sačinjavale bi brojčane oznake listova i stranica – tzv. folijacija i paginacija – kao i bilješke na kraju sveščića, poznate kao *reclamationes*). U „pomoćni” dio sadržaja ulaze oni dijelovi koji nisu nastali ni s motivom da se prenose recipijentima ni da omoguće prenošenje „osnovnoga” sadržaja kodeksa (u slučaju kartulara u ovu se skupinu mogu uvrstiti isprobavanja pisaljke, tzv. *probationes penna/calami*, koja se najčešće nalaze na praznim listovima pergamene na početku ili na kraju kodeksa; o tome vidi: Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 45). Prijedlog o razdiobi sadržaja kodeksa na *basic*, *functional* i *ancillary content* iznijeli su: Patrick Andrist, Marilena Maniaci, „The Codex’s Contents: Attempt at a Codicological Approach”, u: *Exploring Written Artefacts*, ur. Jörg B. Quenzer (Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2021), 371.

¹⁷ Vidi: Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 35–48; *From Sheep to Shelf: An Illustrated Guide to Medieval Manuscripts for Student*, ur. Martin Haltrich et al., *Digital Editing of Medieval Manuscripts*, 2017., pristup ostvaren 29. 11. 2022., https://www.digitalmanuscripts.eu/wp-content/uploads/2017/10/IO1_A_from-sheep-to-shelf.pdf, 64.

¹⁸ Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 43.

¹⁹ Valja istaknuti da se takva praksa susreće i na hrvatskom prostoru. Primjerice, egdotički uzus poznatih hrvatskih povjesničara – sakupljača diplomatske građe u posljednjoj četvrtini 19. odnosno početkom 20. stoljeća, Ivana Krstitelja Tkalčića i Tadije Smičiklase, koji su isprave kodeksa *LPEZ* objavili bilo djelomično bilo u cijelosti – u izdavanje građe nije uključivao marginalne bilješke niti im je, štoviše, posvetio imalo pažnje.

²⁰ Na našem prostoru do sada se više pažnje posvećivalo marginalnim bilješkama u glagoljskim kodeksima. Vidi: Ivan Botica, Sandra Požar, „Povijesni podatci u marginalijama glagoljskih misala i brevijara iz Berma u Istri”, *Povijesni prilozi* 41 (2022), br. 63: 69–111.

²¹ „Medieval Marginalia: Exploring ‘doodles’ from the Middle Ages”, *History Extra*, pristup ostvaren 3. 2. 2023., <https://www.historyextra.com/membership/medieval-marginalia-doodles-scribes-books/>; Tucker, *Reading and Shaping Medieval Cartularies*, 30.

kodeksa, omogućavaju praćenje njegove povijesti i recepcije njegova sadržaja tijekom dugoga niza stoljeća.²²

Na marginama srednjovjekovnih kodeksa susreću se unesci različitih sadržaja: od tekstualnih bilježaka različitih opsega, grafičkih znakova i ilustracija, do glazbenih zapisa.²³

Svaki je kodeks jedinstven produkt svojega prostora i povijesnoga trenutka, situiran uvijek u različitim socijalno-historijskim okvirima, pa su kako broj tako i vrsta naknadnih unesaka – među njima i marginalnih bilježaka – upisanih u njegovu originalnu građu uvijek ovisni o njegovoj dostupnosti tijekom povijesti, kao i o mjeri u kojoj je bio predmetom istraživačkoga interesa. Uslijed goleme varijabilnosti marginalnih bilježaka od kodeksa do kodeksa, teško je formirati univerzalne kategorije u čije bi okvire ulazile sve vrste marginalija u srednjovjekovnim kodeksima. Stoga se prikladnim i efikasnim čini o njihovoj konkretnoj kategorizaciji govoriti separatno od slučaja do slučaja, proučivši dakako najprije njihovu prisutnost u pojedinoj pisanoj ostavštini. Vodeći se upravo tom pretpostavkom, u nastavku ću iznijeti vlastitu klasifikaciju marginalija kodeksa *LPEZ*. Takav način podjele poslužio je kao sredstvo za strukturiranje prikaza marginalija rečenoga kodeksa u ovome radu. Time se, naravno, ne daje teorijski pristup podjeli marginalija. Isto tako, to nije gotova podjela koja ne bi bila podložna reviziji ili drugačijemu pristupu.

Na stranicama kodeksa *LPEZ* upisano je oko 700 marginalnih bilježaka. One se, s obzirom na svoju funkciju, mogu podijeliti u dvije osnovne kategorije: primarne i sekundarne bilješke. Primarne su marginalije djelo samoga pisara, nastale u vrijeme sastavljanja kodeksa, i dijelom su njegova originalnoga korpusa. Sve ostale marginalije, koje su u kodeks *LPEZ* upisivane u desetljećima i stoljećima nakon njegove izrade, mogu se uvrstiti u kategoriju sekundarnih marginalnih bilježaka.

U Prilogu 1 donesen je grafički prikaz marginalnih bilježaka prema njihovoj klasifikaciji u ovome radu. U Prilogu 2 nalazi se tablica marginalija kodeksa *LPEZ*.

Primarne marginalije

Tek manji broj marginalnih bilježaka kodeksa *LPEZ* potječe iz vremena njegove izrade. Takvih je, naime, primarnih marginalija ukupno 24, a među njima se s obzirom na njihovu vanjsku formu mogu izdvojiti tekstualne i grafičke bilješke.

²² Usp. Bouchard, *Rewriting Saints and Ancestors*, 32; Keith Busby, Christopher Kleinhenz, „Medieval French and Italian Literature: towards a manuscript history”, u: *The Medieval Manuscript Book – Cultural Approaches*, ur. Michael Johnston i Michael van Dussen (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 224; Tucker, *Reading and Shaping Medieval Cartularies*, 226-228.

²³ Usp. Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 35-48.

Od ukupnoga spomenutog broja tih četrnaestostoljetnih latinskim jezikom i goticom pisanih marginalija, 19 je tekstualnih, a pet grafičkih.

Tekstualne marginalne bilješke

Više od polovice tekstualnih bilježaka pisaru je poslužilo za naknadno unošenje teksta koji je propustio napisati unutar stupca predviđena za tekst prijepisa isprave. Ponekad je to samo jedna ili više riječi, ponekad nekoliko redaka.²⁴

Ostale su tekstualne bilješke (njih ukupno osam), pisane crvenom tintom, done-sene uz iznimno važne isprave Zagrebačke biskupije na kojima su se temeljila njezina posjedovna prava u srednjem vijeku. Na dvama mjestima takve bilješke stoje uz prijepise čuvenoga privilegija kralja Andrije II. iz 1217. godine²⁵ (čiji je prijepis, kao što će biti pokazano i na primjeru *manicula*, u kodeksu *LPEZ* donesen više puta). Jednu bilješku pisar je donio iz ispravu iz 1276.,²⁶ čija je tema rasterećenje biskupovih podložnika od plaćanja daće, a jednu uz vrijednu ispravu kojom je Pečuški kaptol 1337. na zahtjev zagrebačkoga biskupa Ladislava prepisao listinu kralja Karla Roberta od 4. srpnja 1318., u kojoj su kao transumpti donesene Felicijanova povelja i Emerikova isprava iz 1201. godine.²⁷ Osim toga, dvjema je bilješkama popraćen zaseban integralni prijepis Felicijanove isprave,²⁸ a dvjema su istaknute isprave o biskupovu stjecanju utvrde Garić²⁹ i posjeda Wirtus³⁰.

Tekstualne su, dakle, marginalije pisaru poslužile za dopunu odnosno korigiranje vlastitih omaški u glavnome tekstu unutar stupaca, ali i za isticanje nekih od najvažnijih dokumenata Zagrebačke biskupije. Tih je, naime, šest isprava (od ukupno njih preko 300 upisanih u kopijalnu knjigu *LPEZ*) iz perspektive povijesnoga trenutka crkvenoga čovjeka koji je izradio ovaj golemi kodeks bilo kru-cijalno u tolikoj mjeri da je njihov sadržaj apostrofirani zasebnom tekstualnom naznakom na margini, upisanom štoviše crvenom tintom.

²⁴ U takvim je primjerima pisar najčešće donosio par jednakih znakova – znak križa u crvenoj boji, dvije crtice nagnute udesno i sl. – inače poznatih pod imenom *signes-de-renvoi*. Jedan se znak umetao na mjesto ispuštenog ili pogrešno upisanog teksta unutar kolumne, a na margini se donosio njemu identičan znak uz koji bi se upisivao novi dopunski ili korigirani tekst. Takva je, naime, praksa bila i u europskoj diplomaciji, a *signes-de-renvoi* donosili su se u najrazličitijim oblicima: od slova abecede do brojeva i geometrijskih oblika. O tome vidi: Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 37.

²⁵ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 3v i 8r.

²⁶ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 14r.

²⁷ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 29v.

²⁸ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 32r.

²⁹ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 35v.

³⁰ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 39v.

Grafičke marginalne bilješke

Osim tekstualnih, unutar primarnih marginalnih bilježaka pronađeno je i pet grafičkih. Među njima se susreću dva znaka *manicula*, dvije zvijezde s pet krakova i jedan znak križa u krugu. Također, primjetno je da su sve grafičke bilješke upisane crvenom tintom.

Manicula,³¹ prikaz ruke s ispruženim kažiprstom usmjerenim prema dijelu teksta na koji se želi ukazati, inače je u zapadnoeuropskoj diplomatskoj praksi jedan od triju najučestalijih načina pisanja *nota bene*, najraširenije marginalne bilješke uopće.³² Oba su znaka *manicula*, upisana u kodeks *LPEZ*, vezana uz sadržaj privilegija kralja Andrije II. iz 1217. godine. Prvi je zabilježen na margini uz početak integralnoga prijepisa rečene Andrijine isprave,³³ donesene u obliku transumpta unutar bule pape Grgura IX. iz 1227. godine.³⁴ Drugi je pak takav znak, donesen samo jedan folij poslije,³⁵ upisan na mjestu na kojemu je trebao uslijediti ponovni prijepis iste Andrijine isprave, ovoga puta u funkciji transumpta u ispravi kralja Bele IV. iz 1269. godine. No ondje se pisar, upisavši samo prvu rečenicu i pol spomenute Andrijine isprave,³⁶ direktno obratio čitatelju riječima: *Revolve unum folium et invenies istud privilegium de verbo ad verbum cum hoc signo*,³⁷ koje je na margini popratio znakom *manicula*, upućujući na mjesto integralnoga prijepisa Andrijina privilegija.

Uz dva znaka *manicula*, među grafičkim se znakovima nalaze i dva znaka zvijezde s pet krakova. Prva je zvijezda donesena uz cjeloviti prijepis isprave kralja Ladislava IV. iz 1277. godine³⁸ – u obliku transumpta unutar isprave kralja Karla Roberta od 29. lipnja 1318. – kojom su ustanovljene određene slobode biskupskim podložnicima. Drugi identičan znak zvijezde nalazi se pet folija dalje, na

³¹ Etimološki gledano, riječ *manicula* deminutiv je latinske riječi za ruku *manus*.

³² Uz manikule, bilježenje *nota bene* u srednjovjekovnim se rukopisima učestalo pojavljuje u obliku monograma *Nota*, odnosno kratice *D. M. (dignum memoria)* ili *N. B. (nota bene)*. Usp. Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 44. O takvoj vrsti bilježaka vidi i: Hanna Wimmer, „Peripatetic Readers and a Dancing Maiden: Marginal Multigraphic Discourse in a Medieval Latin Multiple-Text Manuscript”, u: *Exploring Written Artefacts*, ur. Jörg B. Quenzer (Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2021), 821, 828-831.

³³ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 3v.

³⁴ Uz Andrijinu iz 1217., na istome su mjestu u kodeksu *LPEZ* doneseni i prijepisi transumptâ iz Grgurove bule: isprava kralja Emerika iz 1199., kao i ona iz 1201., potom Andrijina iz 1201. i na kraju isprava mladoga kralja Bele IV. iz 1222. godine. HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 1r-4v.

³⁵ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 5r.

³⁶ *In nomine sancte trinitatis et individue unitatis. Andreas Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Croacie, Rame etc.* HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 5r.

³⁷ „Okreni jedan folij unatrag i tu ćeš ispravu pronaći od riječi do riječi s ovim znakom.” HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 5r.

³⁸ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 7r.

marginu uz početak ponovnog prijepisa iste Ladislavove isprave³⁹ – ovoga puta u ulozu transumpta unutar potvrde Stolnobiogradskega kaptola iz 1337. godine – koju pisar nije donio u cijelosti, nego se rečenim znakom referirao na njezin raniji integralni prijepis ovim riječima: *Ut supra sub confirmacione domini Karoli regis de verbo ad verbum continetur sub hoc signo*⁴⁰, popraćenim znakom zvijezde na marginu.

Grafički znak križa u krugu upisan je uz početak isprave kralja Karla Roberta iz 1319., koja obrađuje pitanja desetine Zagrebačke biskupije.

Može se reći da je upotreba grafičkih marginalnih bilježaka, *manicula* i zvijezde, pisaru poslužila u posve jednake, ekonomične svrhe. Naime, prvo upisivanje i jednog i drugoga znaka doneseno je uz integralni prijepis Andrijiine isprave iz 1217., odnosno Ladislavove iz 1277., a drugo na mjestima na kojima bi inače uslijedio ponovni cjeloviti prijepis istih isprava, ali je, vrlo vjerojatno radi uštede vremena i dragocjenih listova pergamene, donesen samo početak tih dokumenata s referencama na mjesta na kojima se njihov sadržaj nalazi upisan *de verbo ad verbum*.

Vrijednost primarnih marginalnih bilježaka – i tekstualnih i grafičkih – iznimna je jer su dijelom prvobitnoga korpusa kodeksa *LPEZ*. Istovremene sastavljanju kodeksa, primarne marginalije jamačno mogu pridonijeti historiografskoj interpretaciji nastanka kopijalne knjige *LPEZ*. Upravo je, naime, pomoću tih marginalija istaknuto nekoliko isprava koje su se u vrijeme sastavljanja kodeksa *LPEZ*, tj. sredinom 14. stoljeća, po svemu sudeći smatrale posjedovno-pravnim pisanim temeljima Zagrebačke biskupije. Upotreba grafičkih bilježaka poput, primjerice, znaka *manicula*, i to u službi tzv. *signes-de-renvoi*, pokazatelj je, među ostalim, da je pisar ove kopijalne knjige poznavao i slijedio zapadnoeuropske diplomatske uzuse. Primarne su marginalije – uz pisarove regeste – jedini dijelovi kodeksa *LPEZ* koji su izvorni rad pisara, pa predstavljaju i prvorazredno svjedočanstvo o visokoj razini njegove latinske naobrazbe.⁴¹

³⁹ *Ladizlaus Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanie Bulgariaeque rex. Omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in omnium Salvatore. Inherentes vestigiis predecessorum nostrorum et sanctorum progenitorum nostrorum, bone rei dare consultum etc.* HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 13v.

⁴⁰ „Kao što je gore u potvrdi gospodina kralja Karla zapisano od riječi do riječi pod ovim znakom.” HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 13v.

⁴¹ O počecima i razvoju pismenosti na području srednjovjekovne Zagrebačke biskupije vidi: Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku* (Zagreb: Školska knjiga, 1976), 582-589; Nada Klaić, *Zagreb u srednjem vijeku* (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982), 492-498, 506-521. Vidi i: Mirjana Matijević Sokol, „Political and Practical Literacy”, u: *The Routledge Handbook of East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 500-1300*, ur. Florin Curta (London: Routledge, 2021), 410-412. Pregled razvoja pismenosti u Zagrebu u prvoj polovini 14. stoljeća vidi u: Matko Globačnik, „Kultura čitanja i intelektualna sfera u Zagrebu za prvih desetljeća vladavine Anžuvina” (diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014).

Sekundarne marginalije

Za razliku od primarnih marginalija, suvremenih izradi kartulara, najveći je broj bilježaka kodeksa *LPEZ* upisan nakon njegova sastavljanja. Te su marginalije nazvane sekundarnima i u kartularu ih je ukupno 675.

Već je iz letimičnoga pregleda očigledna njihova dvojaka svrha. Stoga se radi jasnijega pregleda prikladnim doima ove marginalije podijeliti u dvije skupine: glavne i sporedne bilješke. Dok su glavne u neposrednoj vezi sa sadržajem isprave uz koju stoje, sporedne bilješke s njime nemaju takve povezanosti, nego su istraživačima koji su ih upisivali služile za orijentaciju i organizaciju vlastitoga rada na ovoj građi.

Glavne marginalne bilješke

Unutar sekundarnih marginalija kodeksa *LPEZ* glavne bilješke čine većinu. Na marginama spomenutoga kartulara pronađeno je 507 bilježaka ove vrste. Upišivane tijekom dugoga perioda – od vremena nedugo po dovršetku izrade kartulara *LPEZ* do modernoga doba – glavne su marginalije izravno povezane sa sadržajem teksta isprave uz koju su upisane. S obzirom na formu, među tim se bilješkama uočavaju verbalne i brojčane, tj. one koje upućuju isključivo na godinu.

Verbalne bilješke

Nešto manje od polovice glavnih bilježaka (njih ukupno 232) tvore verbalne marginalije. U svrhu jasnijega prikaza, ove je bilješke možda najprikladnije podijeliti u dvije skupine, i to s obzirom na njihovu funkciju. Prvu bi skupinu sačinjavale bilješke informacijski povezane sa sadržajem teksta isprave uz koju su upisane. U njima se najčešće donose imena osoba (antroponimi), nazivi posjedā (toponimi) ili pak parafraze događaja iz teksta isprave. U drugu bi skupinu ulazile one marginalije čiji je sadržaj svojevrsni komentar, koji, pružajući neku novu informaciju, donosi i podatke koji nisu vidljivi u tekstu predmetnoga dokumenta.

Unutar prve skupine verbalnih marginalija – koju čine bilo antroponimi, bilo toponimi, bilo parafraze događaja iz teksta isprave – gotovo 70% bilježaka donosi ime zagrebačkoga biskupa iz dokumenta uz koji bilješka stoji.⁴² Vrijedi istaknuti da su upravo bilješke s biskupskim imenima po učestalosti – od svih marginalija kodeksa *LPEZ* – na drugome mjestu, tj. neposredno iza brojčanih, kojima su iskazane godine. Također, iz paleografske je perspektive primjetno da sve te bilješke, izuzev jedne, pokazuju odlike rukopisa jedne osamnaestostoljetne ruke. S obzirom na to da je *LPEZ* kopijalna knjiga Zagrebačke biskupije, iznimna za-

⁴² Nekada se donosi samo ime biskupa (poput *Timotheus*), katkad je popraćeno njegovom titulom (*Timotheus episcopus*) ili pak i pripadajućom mu biskupijom (*Timotheus episcopus Zagrabienensis*).

stupljenost ove vrste bilježaka nimalo ne iznenađuje; štoviše, ona može uputiti na pretpostavku da je ruci koja ih je sustavno prepisivala na margine u istraživačkom interesu bio doprinos izradi povijesti, tj. kronotakse zagrebačkih biskupa.

Nadalje, u oko 20% bilježaka ove kategorije donose se imena posjedā (toponimi) Zagrebačke biskupije ili pak pojmovi koji se mogu pripisati istom semantičkom polju, primjerice *meta*, *metae* ili *littera metalis*. Postoji, dakako, i manji broj raznolikijih pojmova. Toponimi pisani na margini vrlo često ne slijede grafiju iz teksta isprave, a nerijetko je to i različit, kasniji oblik imena istoga posjeda.⁴³ Iz ovih je bilježaka posve očito da je *LPEZ* predmetom istraživanja mogao biti i s ciljem proučavanja posjedā i granica Zagrebačke biskupije iz vremena 12., 13. i prve polovine 14. stoljeća.

Naposljetku, oko 10% bilježaka ove skupine u kratkim crtama iznosi stanovitu radnju, odnosno događaj iz dokumenta uz koji su upisane. Najviše je takvih bilježaka posvećeno apostrofiranju pitanja jurisdikcije na području Zagrebačke biskupije, kao i njezinih posjedovno-pravnih uredbi. Osim toga, nekoliko njih ističe spomena i pamćenja vrijedne događaje iz života biskupā poput, primjerice, Timotejeve obnove katedrale, Filipova izbora za ostrogonskoga, odnosno Ladislava za kaločkoga nadbiskupa, kao i papina poziva biskupu Augustinu Kažotiću na opći koncil u Vienni. Bilješkama iz ove skupine istaknut je i sadržaj isprave Andrije II. iz 1217., odnosno Bele IV. iz 1269. godine.

Primjetno je da unutar ove kategorije marginalnih bilježaka dominiraju dva semantička polja: zagrebački biskupi i posjedi Zagrebačke biskupije. Slijedom toga, s osobitom se sigurnošću može konstatirati da je obilna građa kodeksa *LPEZ* bila izdašna i da je uvelike mogla doprinijeti kako istraživanju povijesti i redosljeda zagrebačkih biskupa tako i proučavanju posjedovno-granične problematike iz prvih stoljeća biskupije.

Drugu skupinu verbalnih marginalija tvore bilješke koje se manifestiraju kao svojevrsan komentar osobe koja ih je upisala. Njihov sadržaj donosi podatak koji nije iskazan u dokumentu uz koji su upisane. Ukupan je broj takvih bilježaka 19,

⁴³ Primjerice, za Čučerje se u ispravi koristi naziv *Ziseria*, na margini na jednome mjestu *Ziseria* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 1v), a na drugome *Chuchijer* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 27r); *villa Camenic* u ispravi, na margini *Camenijk* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 27v); u tekstu isprave *Garig*, na margini *Garijch* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 35v) i sl. U pojedinim slučajevima nije različita samo grafija toponima, nego je na margini upisano posve novo ime staroga posjeda: spomen zemlje *Fayz* iz teksta isprave na margini je popraćen bilješkom koja upućuje na novi naziv toga posjeda u vrijeme upisivanja bilješke – *Kralovecz* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 64v). Isto tako, u ispravi se navodi ime posjeda *Potogoria*, a na margini je upisano njegovo kasnije ime *Petrovina* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 2v). Jednakoj pojavi svjedoči i upisivanje novoga naziva potoka, koji je u ispravi nazvan *Plituza*, a na margini *Topliza*, *Toplika* i *Tuplika* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 2r-2v, 44v-45r). O posjedima Čučerje, Kamenik i Petrovina vidi: Lelja Dobronić, *Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201.* (Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951), 251, 255-256, 281-283.

a otprilike polovica njih upozorava na važnost sadržaja referentnoga dokumenta (najčešće kraticom *NB* ili njezinim varijacijama u obliku latinskoga imperativa *nota* ili pak naznakom *dignum lectu*). Na trima mjestima one su odraz istraživačeve opservacije na nedostajanje folijā u kodeksu, na što je upozoreno riječima *deest*⁴⁴ ili *hic deest*⁴⁵. U dvama je slučajevima uz prijepise Felicijanove isprave kod spomena biskupa Duha naznačeno da je riječ o prvome zagrebačkom biskupu. U ovoj skupini postoji još nekoliko bilježaka raznolikoga sadržaja.

Ova je, dakle, skupina bilježaka, upisivana iz perspektive istraživača, jedinstvena po tome što prikazuje njihova znanja, opservacije ili interpretacije pojedinih dokumenata kopijalne knjige *LPEZ*. Naime, te bilješke donose podatke kojih nema unutar sadržaja predmetne isprave, nego ih s njim spaja tek tanka kontekstna spona.

Nakon što je proučena skupina tzv. verbalnih marginalija, postaje jasno da one donose najrazličitije sadržaje: od antroponima, toponima i parafraza manjih ili većih dijelova dokumenata do komentara u kojima istraživači interveniraju nekom svojom vanjskom mišlju, što je također posebna vrsta doprinosa.

Brojčane bilješke

Brojčane bilješke, koje upućuju isključivo na godinu, na marginama ovoga kodeksa bez iznimke su bilježene arapskim brojkama. Ukupan je njihov broj 275 i najčešće se donose uz bilješku koja sadržava ime pojedinoga zagrebačkog biskupa, prenoseći *datum temporale* iz samoga prijepisa isprave, u glavnome tekstu izražen bilo rimskim brojkama (primjerice, *anno MCCLXXV*), bilo latinskim riječima (*millesimo ducentesimo septuagesimo quinto*), bilo različitim kombinacijama tih dvaju modela (*MCC septuagesimo quinto*, *MCCLXX quinto* i sl.). Brojčane marginalne bilješke kodeksa *LPEZ* u najvećem broju slučajeva vjerodostojno reproduciraju podatke iz pisarskoga dijela teksta. Međutim, njihovim se autorima na nekoliko mjesta ipak potkrala omaška, i to najčešće kad je isprava datirana po tzv. *mos Romanus*.⁴⁶

S obzirom na kompleksnost i varijabilnost izricanja datuma u ispravama upisanim u kodeks *LPEZ* (po kršćanskoj i vladarskoj eri, papinu pontifikatu i vlada-

⁴⁴ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 79r i 80v.

⁴⁵ HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 76r.

⁴⁶ Primjerice: *Anno ab incarnatione Domini MCCLXX quarto Kalendas Augusti* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ, fol. 48r) predstavlja *datum temporale* 29. srpnja 1270. Prvotna marginalna bilješka uz tu dataciju donosi arapsku brojku 1274. Pogreška pri prenošenju rečene godine očigledno se potkrala uslijed nedostatka interpunkcije u pisarovu prijepisu isprave, pa je riječ *quarto* – koja podrazumijeva *quarto die* i dijelom je formule izricanja dana u mjesecu po *mos Romanus* – protumačena kao nastavak na *anno MCCLXX*. Istu je marginalnu bilješku kasniji istraživač prepravio upisavši nulu preko zadnje znamenke. O datiranju po *mos Romanus* vidi: Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 187.

nju zagrebačkoga biskupa, po stalnim i pomičnim svetkovinama itd.), brojčane marginalne bilješke zacijelo mogu doprinijeti boljoj kronološkoj preglednosti, kao i efikasnijoj pretraživosti opsežnoga kartularskoga gradiva. One, povrh toga, mogu otkriti ponešto i o načinu organizacije kodeksa *LPEZ*. Već je, naime, iz samih brojčanih marginalija izvjesno da načelo poretka isprava ovoga kartulara nije kronološko.⁴⁷

Sporedne marginalne bilješke

Premda u znatno manjoj mjeri od glavnih bilježaka, unutar skupine sekundarnih marginalija kodeksa *LPEZ* postoji i stanovit broj bilježaka (njih ukupno 168) koje se, s obzirom na svoju funkciju, mogu nazvati sporednim marginalijama. One nisu povezane s internim sadržajem isprave uz koju su bilježene, nego su, po svemu sudeći, istraživačima i prepisivačima ove građe poslužile kao svojevrsan orijentir u organizaciji vlastitoga rada na ispravama kodeksa. U najvećem broju slučajeva sačinjava ih znak + ili kratica *prep.*⁴⁸ Za njih se, s obzirom na njihov repetitivni i jednostavan sadržaj i namjenu, najprikladnijim rješenjem doima donijeti samo kvantitativne podatke, ne upisujući ih u Tablicu marginalija kodeksa *LPEZ*. Ipak, te bilješke nikako ne trebaju biti zanemarene jer – premda ne govore ništa o sadržaju dokumenata – nedvojbeno mogu doprinijeti istraživanju historijata ovoga kodeksa, ukazujući, među ostalim, i na činjenicu da je *LPEZ* predmetom istraživačkoga interesa bio i u moderno doba.

Ruke – autori sekundarnih marginalija

Među sekundarnim marginalijama identificirano je desetak različitih ruku. Upisivane u dugome periodu po nastanku kodeksa *LPEZ*, od 15. do 20. stoljeća, sekundarne marginalije donose različite sadržaje. Dok se, naime, unutar glavnih bilježaka susreću imena zagrebačkih biskupa i posjeda Zagrebačke biskupije, sažeci njezinih posjedovno-pravnih uredbi iz dokumenata, vanjski istraživački komentari i godine iz isprava, u sporednima se nalaze svojevrsni orijentiri naših istraživača koji su radili na ispravama predmetnoga kartulara. Promotre li se

⁴⁷ O kompleksnosti organizacije isprava u kartularu vidi: David Walker, „The Organization of Material in Medieval Cartularies”, u: *The Study of Medieval Records: Essays in Honour of Kathleen Major*, ur. D. A. Bullough i R. L. Storey (Oxford: Clarendon Press, 1972), 132-150.

⁴⁸ Bilješke koje tvori znak + najvjerojatnije su oznaka pojedinoga istraživača za obrađenu ili prepisanu ispravu. Gotovo je jednaka funkcija bilješke u obliku kratice *prep.*, što bi označavalo *prepisah*, *prepisao* ili *prepisano*. Osim spomenutoga znaka i kratice, ovoj se vrsti bilježaka može pridružiti i nemali broj njih pisanih suhom olovkom čiji sadržaj upućuje na izdanje pojedinih isprava u djelu Ivana Krstitelja Tkalčića. Te se bilješke nesumnjivo mogu pripisati istraživačima s kraja 19. odnosno početka 20. stoljeća. Posve je moguće da ih je prilikom rada na ovoj građi upisivao sâm Tadija Smiči-klas ili netko od njegovih bliskih suradnika.

marginalije pojedine ruke separatno, one nerijetko pokazuju pripadnost istom tematskom polju. Primjerice, jedna ranija ruka, čije karakteristike upućuju na to da potječe iz 16. ili 17. stoljeća, na margine je upisivala toponime i granice Zagrebačke biskupije, a osamnaestostoljetna ruka, čijih je bilješki ujedno najviše, onamo je sustavno prepisivala ime biskupa i godinu iz isprave.

Osim paleografske analize, za kronološku odrednicu pojedine marginalne bilješke nerijetko je od velike koristi i njezin sadržaj. Tako se, primjerice, bilješkama koje uz ime biskupa Augustina Kažotića donose atribut *beatus* donekle može odrediti *terminus post quem* njihova nastanka uzme li se u obzir godina Kažotićeve beatifikacije, tj. 1702.⁴⁹

Terminus post quem može se odrediti i bilješkama koje se referiraju na toponime iz isprave, upisujući na margini njihovo kasnije ime. Primjerice, u ispravi se spominje *villa Potogoria* – što je raniji naziv za biskupski posjed *Podogoria*, tj. Podgorje (koje se znalo nazivati i Biškupec) – a na margini je upisan toponim *Petrovina*. S obzirom na to da selo Petrovina odgovara negdašnjemu rečenomu biskupskom posjedu i da se to ime, točnije *Petrowyna*, javlja oko 1501. godine,⁵⁰ lakše je odrediti i *terminus ante quem non* ove, a time i ostalih bilježaka iste ruke.

Zaključak

Marginalne bilješke kodeksa *LPEZ* mogu se kategorizirati u dvije velike skupine: primarne i sekundarne marginalije. Primarne bilješke, čiji je autor sam pisar kodeksa *LPEZ*, suvremene su njegovu sastavljanju i pripadaju originalnomu korpusu toga kartulara, a sekundarne marginalne bilješke onamo su unošene u vremenima nakon njegova sastavljanja. Motivi upisivanja jednih i drugih zacijelo su bili različiti. Primarne marginalne bilješke – kao dio građe kompilirane u svrhu dokazivanja te zaštite pravā i posjedā Zagrebačke biskupije – upisivane su iz praktično-funkcionalnih pobuda, i to u vrijeme dok je kodeks *LPEZ* bio aktivna kopijalna knjiga svoje institucije. S druge pak strane, naknadno upisivane, tj. sekundarne marginalije ponajviše su istraživačko-arhivističke prirode. One su nastale korištenjem kodeksa *LPEZ* kao prvorazrednoga povijesnog vrela u sklopu istraživanja povijesti Zagrebačke biskupije: od pitanja njezinih granica i posjeda,

⁴⁹ Ovakvim slučajevima ipak valja pristupiti sa stanovitom mjerom opreza. Naime, biskup Augustin Kažotić još je za života bio nazivan blaženim, a poznato je i da je umro na glasu svetosti. U tome bi se svjetlu vrijeme upisivanja marginalija koje ga oslovljavaju blaženim moglo tražiti i prije 18. stoljeća. Ovdje, međutim, argumenti ipak pretežu na stranu hipoteze za nastanak tih bilješki nakon 1702. godine. Opravdanim se, naime, doima pretpostaviti da su pristup vrijednom kodeksu *LPEZ* imale ponajprije službene crkvene osobe, koje bi teško negdašnjega zagrebačkog biskupa oslovile blaženim bez službenoga čina beatifikacije. Osim toga, potezi ruke tih bilješki svojim paleografskim karakteristikama po svemu su bliski rukopisima 18. stoljeća.

⁵⁰ O Petrovini vidi: Dobronić, *Topografija zemljišnih posjeda*, 281-283.

preko redosljeda biskupa, do pravne problematike. U vremenima njihova unošenja kartular *LPEZ* bio je ono što predstavlja i danas: dragocjeni diplomatski artefakt u obliku organizirane kompilacije isprava Zagrebačke biskupije od njezina utemeljenja do sredine 14. stoljeća.

Od osobite su važnosti iz više aspekata primarne marginalne bilješke. Jasno upućujući na to koji su dijelovi prepisane građe iz perspektive učenoga čovjeka koji je sredinom 14. stoljeća načinio ovaj kodeks bili krucijalni u tolikoj mjeri da su apostrofirani i bilješkama na marginama, primarne marginalije mogu doprinijeti historiografskoj interpretaciji nastanka kartulara *LPEZ*. Također mogu otkriti ponešto o pisarskom uzusu svojeg autora. Pomna organizacija stranica, kao i pedantna rješenja za dopunu i korigiranje upisanoga teksta te uporaba grafičkih znakova u funkciji tzv. *signes-de-renvoi* indikatori su iznimne učenosti toga srednjovjekovnog crkvenjaka, koji upućuju i na njegovo poznavanje ondašnje diplomatske prakse. U tome se svjetlu može reći da je na prostoru srednjovjekovne Slavonije u 14. stoljeću pravna pismenost bila itekako razvijena te da su u okvirima Zagrebačke biskupije djelovali intelektualci čiji onodobni visoki kulturni dometi svjedoče da je hrvatski srednjovjekovni povijesni prostor bio dionikom zapadnoeuropskih tekovina.

Izrađen oko sredine 14. stoljeća, kartular *LPEZ* – sudeći po bilješkama koje su u njega upisivane u kasnijim vremenima – nedvojbeno je bio predmetom znatnog istraživačkog interesa, što upućuje na zaključak o njegovoj dugotrajnoj uporabi. Sekundarne marginalne bilješke pružaju uvid u historijat⁵¹ istraživanja kartulara *LPEZ*, govoreći i o relevantnosti, percepciji i recepciji u njega unesenih podataka desetljećima i stoljećima nakon njegova sastavljanja.⁵²

Osim što govore u prilog slojevitosti građe kartulara *LPEZ*, vrijednost je marginalnih bilježaka – i primarnih i sekundarnih – i u tome što budućim istraživačima olakšavaju pristup i snalaženje u gradivu toga kodeksa. Njihova je važnost tim veća što se nalaze u kartularu, koji je vrsta diplomatskoga spomenika čiji se sadržaj iznimno rijetko iščitava u cijelosti. Za kartularima se, naime, najčešće poseže uslijed traganja za kakvim konkretnim podatkom.⁵³ U tome pogledu, što je veći broj bilježaka na marginama, to i pretraživanje složene rukopisne građe može biti efikasnije.

⁵¹ Usp. Clemens, Graham, *Introduction to Manuscript Studies*, 47-48.

⁵² Usp. „Marginal Notes: Marginalia in Art and Literature from 800 to 1800”, Herzog August Bibliothek, pristup ostvaren 10. 2. 2023., <https://www.hab.de/en/marginal-notes/>.

⁵³ Usp. Foulds, „Medieval Cartularies”, 4.

Neobjavljeni izvori

Hrvatska – Nadbiskupijski arhiv u Zagrebu, Prothocola varia – br. 1 – *Liber privilegiorum episcopatus Zagradiensis* (HR-NaZG, Prot. varia-1-LPEZ).

Objavljeni izvori i literatura

Andrist, Patrick; **Maniaci**, Marilena. „The Codex’s Contents: Attempt at a Codicological Approach”. U: *Exploring Written Artefacts*, svezak I, uredio Jörg B. Quenzer, 369-394. Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2021.

Barada, Miho. „Dvije naše vladarske isprave”. *Croatia sacra* 7 (1937), br. 13-14: 1-96.

Botica, Ivan; **Požar**, Sandra. „Povijesni podatci u marginalijama glagoljskih misala i brevijara iz Berma u Istri”. *Povijesni prilozi* 41 (2022), br. 63: 69-112.

Bouchard, Constance Brittain. „Monastic Cartularies: Organizing Eternity”. U: *Charters, Cartularies, and Archives: The Preservation and Transmission of Documents in the Medieval West*, uredili Adam J. Kosto i Anders Winroth, 22-32. Toronto: Pontifical Institute of Medieval Studies, 2002.

Bouchard, Constance Brittain. *Rewriting Saints and Ancestors: Memory and Forgetting in France, 500-1200*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2015.

Busby, Keith; **Kleinhenz**, Christopher. „Medieval French and Italian Literature: towards a manuscript history”. U: *The Medieval Manuscript Book – Cultural Approaches*, uredili Michael Johnston i Michael van Dussen, 215-242. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

Clemens, Raymond; **Graham**, Timothy. *Introduction to Manuscript Studies*. Ithaca; London: Cornell University Press, 2007.

Declercq, Georges. „Originals and Cartularies: The Organization of Archival Memory (Ninth-Eleventh Centuries)”. U: *Charters and the Use of the Written Word in Medieval Society*, uredio Karl Heidecker, 147-170. Turnhout: Brepols, 2000.

Dobronić, Lelja. *Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1951.

Foulds, Trevor. „Medieval Cartularies”. *Archives* 18 (1987), br. 77: 3-35.

From Sheep to Shelf: An Illustrated Guide to Medieval Manuscripts for Student. Uredili Martin Haltrich, Edith Kapeller, Julia Anna Schön, Michael Grall, Sarah Hutterer i Larissa Rasinger. Digital Editing of Medieval Manuscripts, 2017.

Pristup ostvaren 29. 11. 2022. https://www.digitalmanuscripts.eu/wp-content/uploads/2017/10/IO1_A_from-sheep-to-shelf.pdf.

Galović, Tomislav. „Historical Circumstances of the Appearance of Medieval Cartularies in Croatia”. *Initial. A Review of Medieval Studies* 4 (2016): 73-95.

Geary, Patrick J. *Phantoms of Remembrance: Memory and Oblivion at the End of the First Millennium*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

Geary, Patrick J. „From Charter to Cartulary: From Archival Practice to History”. U: *Representing History, 990-1300: Art, Music, History*, uredio Robert A. Maxwell, 181-186. University Park: Pennsylvania State University Press, 2010.

Globačnik, Matko. „Kultura čitanja i intelektualna sfera u Zagrebu za prvih desetljeća vladavine Anžuvina”. Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, 2014.

Kapitanović, Vicko. *Povijesna vrela i pomoćne znanosti*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2012.

Klaić, Nada. *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*. Zagreb: Školska knjiga, 1976.

Klaić, Nada. *Zagreb u srednjem vijeku*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982.

„Marginal Notes: Marginalia in Art and Literature from 800 to 1800”. Herzog August Bibliothek. Pristup ostvaren 10. 2. 2023. <https://www.hab.de/en/marginal-notes/>.

Matijević Sokol, Mirjana. „Latinska pismenost hrvatskoga razvijenog i kasnog srednjeg vijeka”. U: Mirjana Matijević Sokol, *Studia mediaevalia selecta*, uredio Tomislav Galović, 25-37. Zagreb: FF press, 2020.

Matijević Sokol, Mirjana. „Political and Practical Literacy”. U: *The Routledge Handbook of East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 500-1300*, uredio Florin Curta, 409-424. London: Routledge, 2021.

„Medieval Marginalia: Exploring ‘doodles’ from the Middle Ages”. History Extra. Pristup ostvaren 3. 2. 2023. <https://www.historyextra.com/membership/medieval-marginalia-doodles-scribes-books/>.

Novak, Viktor. *Latinska paleografija*. Beograd: Naučna knjiga, 1952.

Schneider, Karin. *Paläographie und Handschriftenkunde für Germanisten. Eine Einführung*. Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2014.

Smičiklas, Tadija. *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, svezak II. Zagreb: JAZU, 1904.

Stipišić, Jakov. *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*. Zagreb: Školska knjiga, 1985.

Stipišić, Jakov. „Hrvatska u diplomatskim izvorima do kraja XI. stoljeća”. U: *Hrvatska i Europa: kultura, znanost i umjetnost*, svezak I: *Srednji vijek (VII-XII. stoljeće)*. *Rano doba hrvatske kulture*, uredio Ivan Supićić, 285-318. Zagreb: AGM, 1997.

Tkalčić, Ivan Krstitelj. *Povjestni spomenici Zagrebačke biskupije XII. i XIII. stoljeća*, knjiga 1. Zagreb: Tiskom Karla Albrechta, 1873.

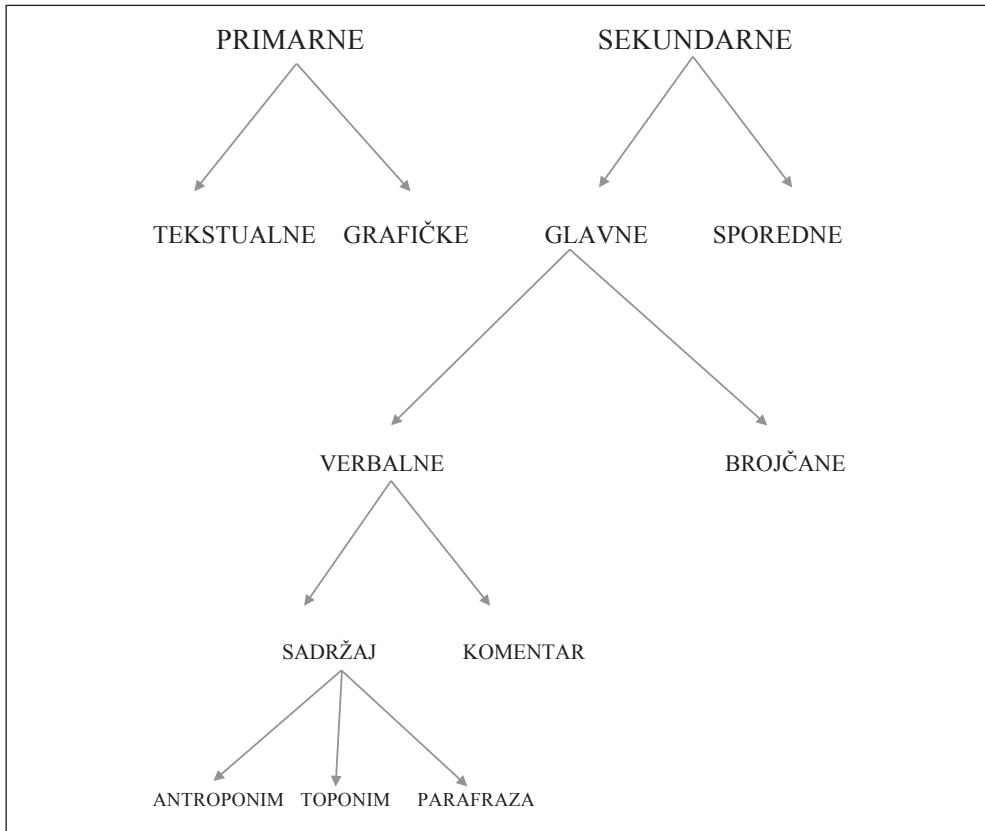
Tucker, Joanna. *Reading and Shaping Medieval Cartularies: Multi-Scribe Manuscripts and their Patterns of Growth*. Woodbridge: The Boydell Press, 2020.

Walker, David. „The Organization of Material in Medieval Cartularies”. U: *The Study of Medieval Records: Essays in Honour of Kathleen Major*, uredili D. A. Bullough and R. L. Storey, 132-150. Oxford: Clarendon Press, 1972.

Wimmer, Hanna. „Peripatetic Readers and a Dancing Maiden: Marginal Multi-graphic Discourse in a Medieval Latin Multiple-Text Manuscript”. U: *Exploring Written Artefacts*, svezak II, uredio Jörg B. Quenzer, 821-842. Berlin; Boston: Walter de Gruyter, 2021.

PRILOZI

Prilog 1. Grafički prikaz klasifikacije marginalija kodeksa *LPEZ*

Prilog 2. Tablica marginalija kodeksa *LPEZ*

U Tablicu marginalija kodeksa *LPEZ* upisane su sve marginalne bilješke izuzev sporednih. U prvi stupac unesene su bilješke u izvornom obliku, a uz svaku je naveden broj i strana folija kodeksa. U drugome stupcu slovima od A do H naznačene su autorske ruke marginalnih bilježaka, a uz njih i pretpostavljeno stoljeće iz kojega svaka pojedina ruka, tj. bilješka, potječe. U trećemu se stupcu nalazi prijevod bilježaka na hrvatski jezik. Naposljetku, u četvrtome stupcu svaka je pojedina bilješka pridružena pripadajućoj kategoriji, pri čemu su upisivane samo krajnje točke njihove klasifikacije. Kojoj većoj skupini pripada određena kategorija jasno se može vidjeti iz prikaza u Prilogu 1.

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
anno 1199 [1r]	C (16./17. st.)	Godine 1199.	Brojčana
Zagrabia [1v]	C (16./17. st.)	Zagreb	Toponim
Ziseria [1v]	C (16./17. st.)	Čučerje	Toponim
Ugra [1v]	C (16./17. st.)	Vugrovec	Toponim
Camenic [1v]	C (16./17. st.)	Kamenik	Toponim
+ metam cum Murgico, hinc ad predictum fluvium Sepnica, quo stat meta ad arborem nucis, hinc ad pirum, illinc ad verticem montis et metam de cespitibus, iuxta quam est vinea versus meridiem, hinc dirigitur per vallem ad viam, ubi meta erecta est ad pirum, deinde ad populum, que est iuxta portum Lixeu rivi, ibi est meta de cespitibus, que dividit [1v]	Pisar (14. st.)	<koja dijeli> granicu s Murgikom, odatle ide do rečenoga potoka Kostajncja, gdje stoji međaš kod stabla oraha, potom kod stabla kruške, a odande do podnožja brda i međaša od busenja, u blizini kojega je vinograd na južnoj strani, odatle ide preko doline do puta, gdje je podignut međaš kod stabla kruške, potom kod topole, koja se nalazi u blizini pristaništa na potoku Kašini, gdje se nalazi međaš od busenja koji dijeli	Tekstualna
ad Toplikam [2r]	C (16./17. st.)	Prema <potoku> Plitvici	Toponim
Meta [2r]	Pisar (14. st.)	Međa	Tekstualna
Dombro [2r]	C (16./17. st.)	Dubrava	Toponim
ad Toplikam [2v]	C (16./17. st.)	Prema <potoku> Plitvici	Toponim
Odra [2v]	C (16./17. st.)	Odra	Toponim
Petrovina [2v]	C (16./17. st.)	Petrovina	Toponim
Chasma [3r]	C (16./17. st.)	Čazma	Toponim
1201 [3v]	F (18. st.)	1201.	Brojčana
1201 [3v]	F (18. st.)	1201.	Brojčana
(Znak <i>manicula</i>) [3v]	Pisar (14. st.)		Grafička
Est notum quod istud privilegium sub aurea bulla habetur et servatur cum aliis privilegiis [3v]	Pisar (14. st.)	Poznato je da taj privilegij ima zlatnu bulu i da se čuva s drugim privilegijima.	Tekstualna
Nota [4r]	E (17./18. st.)	Zapamti	Komentar
1217 [4v]	F (18. st.)	1217.	Brojčana
Stephanus episcopus I [4v]	F (18. st.)	Biskup Stjepan I.	Antroponim
1222 [4v]	F (18. st.)	1222.	Brojčana
Timotheus episcopus [5r]	F (18. st.)	Biskup Timotej	Antroponim
Timotheus [5r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
(Znak <i>manicula</i>) [5r]	Pisar (14. st.)		Grafička

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Exempta ecclesia a iurisdictione bani [5r]	D (17. st.)	Crkva izuzeta iz sudske nadležnosti bana.	Parafraza
1269 [5v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Timotheus a fundamentis ecclesiam restaurat [5v]	F (18. st.)	Timotej obnavlja crkvu od temelja.	Parafraza
1272 [5v]	F (18. st.)	1272.	Brojčana
Timotheus [6r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1271 [6r]	F (18. st.)	1271.	Brojčana
Dominicus [6r]	F (18. st.)	Dominik	Antroponim
1198 [6r]	F (18. st.)	1198.	Brojčana
1318 [6v]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
Augustinus [6v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1230 [7r]	F (18. st.)	1230.	Brojčana
Philipus [7r]	F (18. st.)	Filip	Antroponim
J. a [7r]	C (16./17. st.)	J. a <grad Jura>	Toponim
1255 [7r]	F (18. st.)	1255.	Brojčana
(Znak zvijezde s pet krakova) [7r]	Pisar (14. st.)		Grafička
Timotheus [7r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1277 [7v]	F (18. st.)	1277.	Brojčana
Timotheus [7v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1274 [7v]	F (18. st.)	1274.	Brojčana
1318 [8r]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
Augustinus [8r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1199 [8r]	F (18. st.)	1199.	Brojčana
Iterum tenor auree bulle Andree regis de verbo ad verbum [8r]	Pisar (14. st.)	Ponovni sadržaj Zlatne bule kralja Andrije od riječi do riječi.	Tekstualna
1217 [9r]	F (18. st.)	1217.	Brojčana
Stephanus II [9r]	F (18. st.)	Stjepan II.	Antroponim
1229 [9r]	F (18. st.)	1229.	Brojčana
1318 [9r]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
Augustinus [9r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
Nota. Hinc orta consuetudo defuncto episcopo Capitulum succedere episcopatum Zagabiensem ac tenere usque ad electionem episcopi [9v]	E (17./18. st.)	Zapamti. Ovdje se uobičajilo da nakon smrti biskupa Zagrebačku biskupiju naslijedi Kaptol, držeći je sve do izbora <novoga> biskupa.	Komentar
1318 [9v]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
Timotheus [10r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1271 [10r]	F (18. st.)	1271.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Dominicus [10r]	F (18. st.)	Dominik	Antroponim
1199 [10r]	F (18. st.)	1199.	Brojčana
Timotheus [10r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1274 [10v]	F (18. st.)	1274.	Brojčana
Stephanus V. rex [10v]	F (18. st.)	Kralj Stjepan V.	Antroponim
Timotheus [10v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
Nullam jurisdictionem habet banus in ecclesia omni [11r]	D (17. st.)	U čitavoj crkvi ban nema nikakve sudske ovlasti.	Parafraza
1217 [11v]	F (18. st.)	1217.	Brojčana
Nec banus nec comes iudex esse potest [11v]	E (17./18. st.)	Ni ban ni župan ne može biti sudac.	Parafraza
1269 [12r]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Timotheus NB. [12r]	F (18. st.)	Timotej. Zapamti.	Antroponim
1272 [12r]	F (18. st.)	1272.	Brojčana
1277 [12v]	F (18. st.)	1277.	Brojčana
Ladislav [12v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1334 [12v]	F (18. st.)	1334.	Brojčana
Ladislav [12v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1342 [13r]	F (18. st.)	1342.	Brojčana
Ladislav [13r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1342 [13v]	F (18. st.)	1342.	Brojčana
Timotheus [13v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1272 [13v]	F (18. st.)	1272.	Brojčana
1337 [13v]	F (18. st.)	1337.	Brojčana
Ladislav [13v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
(Znak zvijezde s pet krakova) [13v]	Pisar (14. st.)		Grafička
Timotheus [14r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1275 [14r]	F (18. st.)	1275.	Brojčana
1269 [14r]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Ista littera habet locum supra inter privilegia super libertatibus ecclesie [14r]	Pisar (14. st.)	Ova se isprava nalazi upisana gore među privilegijima o slobodama crkve.	Tekstualna
1276 [14v]	F (18. st.)	1276.	Brojčana
Timotheus [14v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1270 [15r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
Philippus episcopus [15r]	F (18. st.)	Biskup Filip	Antroponim
1255 [15r]	F (18. st.)	1255.	Brojčana
Timotheus [15r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1269 [15v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Ladislav [15v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1327 [16r]	F (18. st.)	1327.	Brojčana
Ladislav [16r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
+ eo ipso cedat comiti Crisiensi [16r]	Pisar (14. st.)	Samim time neka pripadne križevačkomu županu.	Tekstualna
1328 [16r]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
Ladislav [16r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1328 [16v]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
(Znak križa u krugu) [16v]	Pisar (14. st.)		Grafička
1319 [17r]	F (18. st.)	1319.	Brojčana
Ladislav [17r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
fruges in orreis [17r]	B (16. st.)	Plodovi u žitnicama.	Parafraza
vinum in celarijs[17r]	B (16. st.)	Vino u podrumima.	Parafraza
1327 [17r]	F (18. st.)	1327.	Brojčana
Ladislav [17v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1334 [17v]	F (18. st.)	1334.	Brojčana
Ladislav [18r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1334 [18r]	F (18. st.)	1334.	Brojčana
1340 [18r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
Ladislav [18r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1340 [18r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
Ladislav [18r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1340 [18v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
Ladislav [18v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1327 [18v]	F (18. st.)	1327.	Brojčana
Ladislav [18v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1327 [18v]	F (18. st.)	1327.	Brojčana
Ladislav [18v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1329 [18v]	F (18. st.)	1329.	Brojčana
Ladislav [18v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1328 [19r]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
Ladislav [19r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1331 [19r]	F (18. st.)	1331.	Brojčana
+ duplicatum [19r]	Pisar (14. st.)	Duplicirano	Tekstualna
Jacobus [19r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
Ladislav [19r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1328 [19v]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
1346 [19v]	F (18. st.)	1346.	Brojčana
Ladislav [19v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
+ eo ipso cedat comiti Crisiensi [19v]	Pisar (14. st.)	Samim time neka pripadne križevačkomu županu.	Tekstualna
1328 [20r]	F (18. st.)	1328.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Jacobus [20r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
Koprivnica [20r]	H (19./20. st.)	Koprivnica	Toponim
1347 [20r]	F (18. st.)	1347.	Brojčana
1347 [20r]	F (18. st.)	1347.	Brojčana
1348 [20r]	F (18. st.)	1348.	Brojčana
Ladislav [20r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1327 [20v]	F (18. st.)	1327.	Brojčana
Comitatus de Bora Dubicza et Zawa [20v]	B (16. st.)	Gorska, Dubička i Savska županija.	Toponimi
Ladislav [20v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1333 [20v]	F (18. st.)	1333.	Brojčana
1339 [20v]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
NB. Jacobus [20v]	F (18. st.)	Zapamti. Jakov.	Komentar Antroponim
1343 [21r]	F (18. st.)	1343.	Brojčana
Ladislav electus Colocensis 1343 [21r]	F (18. st.)	Ladislav izabran za kaločkoga <nadbiskupa>.	Parafraza
1343 [21r]	F (18. st.)	1343.	Brojčana
Jacobus [21r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
1345 [21r]	F (18. st.)	1345.	Brojčana
Jacobus [21r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
1345 [21r]	H (19./20. st.)	1345.	Brojčana
1345 [21r]	F (18. st.)	1345.	Brojčana
Jacobus [21v]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
Bihać [21v]	H (19./20. st.)	Bihać	Toponim
1345 [21v]	F (18. st.)	1345.	Brojčana
Jacobus episcopus [21v]	F (18. st.)	Biskup Jakov	Antroponim
1347 [21v]	F (18. st.)	1347.	Brojčana
Jacobus [21v]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
1346 [21v]	F (18. st.)	1346.	Brojčana
Jacobus [22r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
1346 [22r]	H (19./20. st.)	1346.	Brojčana
1346 [22r]	F (18. st.)	1346.	Brojčana
Ladislav episcopus [22r]	F (18. st.)	Biskup Ladislav	Antroponim
1328 [22v]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
1324 [23r]	F (18. st.)	1324.	Brojčana
1324 [23r]	F (18. st.)	1324.	Brojčana
1328 [23r]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
Ladislav [23r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1335 [23v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1344 [23v]	F (18. st.)	1344.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Ladislauus [23v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
NB Ladislauus [24r]	F (18. st.)	Zapamti. Ladislav.	Komentar Antroponim
1335 [24r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1335 [24r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1336 [24v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1335 [24v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1336 [24v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
Capitulum de Posega [24v]	F (18. st.)	Požeški kaptol	Parafraza
1335 [25r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1336 [25r]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1341 [25r]	F (18. st.)	1341.	Brojčana
Ladislauus episcopus [25r]	F (18. st.)	Biskup Ladislav	Antroponim
1335 [25v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
piscium [25v]	Pisar (14. st.)	ribā	Tekstualna
1336 [25v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1335 [26r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1336 [26r]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1335 [26v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1337 [26v]	F (18. st.)	1337.	Brojčana
Ladislauus [26v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1335 [27r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
Jacobus [27r]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
1344 [27r]	F (18. st.)	1344.	Brojčana
Dominicus [27r]	F (18. st.)	Dominik	Antroponim
Prima meta episcopi Zagrabiensis [27r]	C (16./17. st.)	Prva međa zagrebačkoga biskupa.	Parafraza
Chuchijer [27r]	C (16./17. st.)	Čučerje	Toponim
Ugra [27v]	C (16./17. st.)	Vugrovec	Toponim
Garijch [27v]	C (16./17. st.)	Garić	Toponim
Camenijk [27v]	C (16./17. st.)	Kamenik	Toponim
Dombro [28r]	C (16./17. st.)	Dubrava	Toponim
Prodan [28r]	C (16./17. st.)	Prodan	Antroponim
Gorra [28r]	C (16./17. st.)	Gore	Toponim
Odra [28r]	C (16./17. st.)	Odra	Toponim
Dusijaha [28v]	C (16./17. st.)	Duza/Duža	Toponim
Zelijna [29r]	C (16./17. st.)	Zelina	Toponim
Chajjanijch [29r]	C (16./17. st.)	Cahianyc	Toponim
1201 [29r]	F (18. st.)	1201.	Brojčana
Timotheus [29r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1276 [29v]	F (18. st.)	1276.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1271 [29v]	F (18. st.)	1271.	Brojčana
Item rescriptum privilegii Emerici regis super metis possessionum ecclesie Zagrabiensis, eciam habetur sub sigillo capituli Albensis ecclesie. [29v]	Pisar (14. st.)	Ponovni prijepis privilegija kralja Emerika o međama posjeda zagrebačke crkve; također ima pečat kaptola stolnobiogradske crkve.	Tekstualna
Ladislaus [29v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
Duch Bohemius primus episcopus [29v]	C (16./17. st.)	Čeh Duh prvi biskup	Komentar
1134 [30r]	F (18. st.)	1134.	Brojčana
fol 27 [30r]	H (19./20. st.)	Folij 27.	Komentar
1318 [30r]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
1337 [30r]	F (18. st.)	1337.	Brojčana
Dominicus [30r]	F (18. st.)	Dominik	Antroponim
Chasmae metae [30r]	C (16./17. st.)	Međe Čazme	Toponim
Zelijna [30r]	C (16./17. st.)	Zelina	Toponim
1200 [30v]	F (18. st.)	1200.	Brojčana
Augustinus [30v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1307 [30v]	F (18. st.)	1307.	Brojčana
Augustinus [30v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1318 [31r]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
1335 [31r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1335 [31r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1339 [31v]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
Jacobus [31v]	F (18. st.)	Jakov	Antroponim
Littera metalis ville Chasmensis [31v]	A (15. / poč. 16. st.)	Isprava o međama posjeda Čazma.	Toponim
1346- [32r]	F (18. st.)	1346.	Brojčana
1347. [32r]	H (19./20. st.)	1347.	Brojčana
Dombro [32r]	Pisar (14. st.)	Dubrava	Tekstualna
Hic etiam fit mencio de constitucione episcopatus Zagrabiensis [32r]	Pisar (14. st.)	Ovdje se također nalazi spomen o utemeljenju Zagrebačke biskupije.	Tekstualna
Primus episcopus Zagrabiensis Duch Boemius [32r]	C (16./17. st.)	Prvi zagrebački biskup, Čeh Duh.	Komentar
1134 [32v]	F (18. st.)	1134.	Brojčana
1227 [33r]	F (18. st.)	1227.	Brojčana
Bernaldus episcopus [33r]	F (18. st.)	Biskup Bernald	Antroponim
1163 [33r]	F (18. st.)	1163.	Brojčana
v. fol. 29 [33r]	H (19./20. st.)	Vidi folij 29.	Komentar

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Augustinus [33r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1318 [33v]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
Timotheo Comitatus de Guersence confertur [33v]	F (18. st.)	Timoteju se dodjeljuje Garešnička županija.	Parafraza
1277 [33v]	F (18. st.)	1277.	Brojčana
Timotheus [34r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
Nova donatio super Comitatu de Gerzencze [34r]	F (18. st.)	Novo darovanje Garešničke županije.	Parafraza
1284 [34r]	F (18. st.)	1284.	Brojčana
Timotheus [34r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
12.. [34v]	F (18. st.)	12..	Brojčana
Timotheus [34v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1278 [34v]	F (18. st.)	1278.	Brojčana
Timotheus [34v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1279 [34v]	F (18. st.)	1279.	Brojčana
Timotheus [34v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1280 [35r]	F (18. st.)	1280.	Brojčana
Timotheus [35r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1281 [35v]	F (18. st.)	1281.	Brojčana
Garig [35v]	Pisar (14. st.)	Garić	Tekstualna
castrum Garijch [35v]	C (16./17. st.)	Utvrda Garić	Toponim
Timotheus [35v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1277 [35v]	F (18. st.)	1277.	Brojčana
Timotheus [35v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1280 [36r]	F (18. st.)	1280.	Brojčana
Ladislav [36r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
Joannes I episcopus [36r]	F (18. st.)	Biskup Ivan I.	Antroponim
1289 [36r]	F (18. st.)	1289.	Brojčana
Michaël episcopus [36r]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
Gardun [36v]	C (16./17. st.)	Gardun	Antroponim
Gulynchj [36v]	C (16./17. st.)	Gulynchi	Toponim
metae [36v]	C (16./17. st.)	Međe	Toponim
Glogovnijcha [36v]	C (16./17. st.)	Glogovnica	Toponim
1299 [36v]	F (18. st.)	1299.	Brojčana
Augustinus [36v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1317 [37r]	F (18. st.)	1317.	Brojčana
1341 [37r]	F (18. st.)	1341.	Brojčana
Dominicus episcopus [37r]	F (18. st.)	Biskup Dominik	Antroponim
1200 [37r]	F (18. st.)	1200.	Brojčana
Timotheus episcopus [37v]	F (18. st.)	Biskup Timotej	Antroponim
1269 [37v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Augustinus [37v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1312 [38r]	F (18. st.)	1312.	Brojčana
Philippus [38r]	F (18. st.)	Filip	Antroponim
1260 [38r]	F (18. st.)	1260.	Brojčana
Timotheus [38r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1273 [38v]	F (18. st.)	1273.	Brojčana
Michaël episcopus [38v]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
1301 [39r]	F (18. st.)	1301.	Brojčana
Augustinus episcopus Zagrabiensis [39r]	F (18. st.)	Zagrebački biskup Augustin	Antroponim
1307 [39v]	F (18. st.)	1307.	Brojčana
Vertus [39v]	Pisar (14. st.)	Wirtus	Tekstualna
Stephanus episcopus II [39v]	F (18. st.)	Biskup Stjepan II.	Antroponim
1226 [39v]	F (18. st.)	1226.	Brojčana
Jacobus episcopus [39v]	F (18. st.)	Biskup Jakov	Antroponim
1325 [39v]	F (18. st.)	1325.	Brojčana
Timotheus [40r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1269 [40r]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Jacobus episcopus [40r]	F (18. st.)	Biskup Jakov	Antroponim
1325 [40v]	F (18. st.)	1325.	Brojčana
Timotheus [40v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1270 [41r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
1270 [41r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
1292 [41r]	F (18. st.)	1292.	Brojčana
1269 [41v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Joannes I episcopus [41v]	F (18. st.)	Biskup Ivan I.	Antroponim
1290 [41v]	F (18. st.)	1290.	Brojčana
1287 [42r]	F (18. st.)	1287.	Brojčana
1270 [42r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
1292 [42r]	F (18. st.)	1292.	Brojčana
1271 [42r]	F (18. st.)	1271.	Brojčana
1292 [42r]	F (18. st.)	1292.	Brojčana
Michaël episcopus [42r]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
1297 [42v]	F (18. st.)	1297.	Brojčana
Michaël [42v]	F (18. st.)	Mihael	Antroponim
1300 [42v]	F (18. st.)	1300.	Brojčana
Metae [42v]	C (16./17. st.)	Međe	Toponim
1252 [43r]	F (18. st.)	1252.	Brojčana
Stephanus episcopus II [43r]	F (18. st.)	Biskup Stjepan II.	Antroponim
1226 [43v]	F (18. st.)	1226.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1257 [43v]	F (18. st.)	1257.	Brojčana
+ duplicatum [43v]	Pisar (14. st.)	Duplicirano	Tekstualna
Augustinus [43v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1308 [43v]	F (18. st.)	1308.	Brojčana
Augustinus [44r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1314 [44r]	F (18. st.)	1314.	Brojčana
Augustinus [44r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1308 [44v]	F (18. st.)	1308.	Brojčana
Augustinus [44v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
13.. [44v]	F (18. st.)	13..	Brojčana
ad Toplikam [44v]	C (16./17. st.)	Prema <potoku> Toplici	Toponim
1271 [45r]	F (18. st.)	1271.	Brojčana
Timotheus [45r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
Tuplika rivus [45r]	C (16./17. st.)	Potok Toplica	Toponim
1278 [45v]	F (18. st.)	1278.	Brojčana
Michaël episcopus [45v]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
1302 [46r]	F (18. st.)	1302.	Brojčana
Michaël [46r]	F (18. st.)	Mihael	Antroponim
1302 [46v]	F (18. st.)	1302.	Brojčana
Dominicus episcopus [46v]	F (18. st.)	Biskup Dominik	Antroponim
de [46v]	G (19. st.)	O	Komentar
Circa 1193 [46v]	G (19. st.)	Oko 1193. godine	Komentar
Timotheus [46v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1275 [46v]	F (18. st.)	1275.	Brojčana
Stephanus episcopus II [47r]	F (18. st.)	Biskup Stjepan II.	Antroponim
1230 [47r]	F (18. st.)	1230.	Brojčana
1230 [47r]	F (18. st.)	1230.	Brojčana
Timotheus [47v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
Reambulacio terre Waska [47v]	A (15. / poč. 16. st.)	Reambulacija zemlje Vaške.	Parafraza
1269 [47v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Timotheus [47v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1270 [48r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
Timotheus [48r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1270 [48r]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
12.. [48v]	F (18. st.)	12..	Brojčana
Philippus episcopus [48v]	F (18. st.)	Biskup Filip	Antroponim
1259 [48v]	F (18. st.)	1259.	Brojčana
Timotheus [48v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1275 [49r]	F (18. st.)	1275.	Brojčana
Philippus [49r]	F (18. st.)	Filip	Antroponim

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1255 [49r]	F (18. st.)	1255.	Brojčana
Timotheus [49r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1275 [49r]	F (18. st.)	1275.	Brojčana
Timotheus [49v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1270 [49v]	F (18. st.)	1270.	Brojčana
Timotheus [49v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1277 [50r]	F (18. st.)	1277.	Brojčana
Joannes I episcopus [50r]	F (18. st.)	Biskup Ivan I.	Antroponim
1292 [50r]	F (18. st.)	1292.	Brojčana
1217 [50v]	F (18. st.)	1217.	Brojčana
Vinodol [50v]	F (18. st.)	Vinodol	Toponim
1328 [50v]	H (19./20. st.)	1328.	Brojčana
Vinodol [50v]	F (18. st.)	Vinodol	Toponim
Ladislaus [50v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1326 [51r]	F (18. st.)	1326.	Brojčana
Vinodol [51r]	F (18. st.)	Vinodol	Toponim
Ladislaus [51v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1334 [51v]	F (18. st.)	1334.	Brojčana
Ladislaus [51v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1335 [51v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
Vinodol [52r]	F (18. st.)	Vinodol	Toponim
Ladislaus episcopus [52r]	F (18. st.)	Biskup Ladislav	Antroponim
Vinodol Duo, unum Capituli, aliud Episcopi [52r]	F (18. st.)	Dva Vinodola: jedan pripada kaptolu, drugi biskupu.	Parafraza
1335 [52r]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1263 [52r]	F (18. st.)	1263.	Brojčana
1266 [52v]	F (18. st.)	1266.	Brojčana
1266 [52v]	F (18. st.)	1266.	Brojčana
Augustinus [52v]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1304 [53r]	F (18. st.)	1304.	Brojčana
Augustinus episcopus [53r]	F (18. st.)	Biskup Augustin	Antroponim
1317 [53r]	F (18. st.)	1317.	Brojčana
Philippus episcopus [53v]	F (18. st.)	Biskup Filip	Antroponim
1260 [53v]	F (18. st.)	1260.	Brojčana
Ugrinus episcopus Zagrabiensis [53v]	C (16./17. st.)	Zagrebački biskup Ugrin	Antroponim
1175 [53v]	F (18. st.)	1175.	Brojčana
1273 [54r]	F (18. st.)	1273.	Brojčana
Philippus episcopus [54r]	F (18. st.)	Biskup Filip	Antroponim
1260 [54r]	F (18. st.)	1260.	Brojčana
1229 [54v]	F (18. st.)	1229.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1230 [55r]	F (18. st.)	1230.	Brojčana
agasonum [55r]	Pisar (14. st.)	konjušnikā	Tekstualna
Beatus Augustinus emit Thernavam [55r]	F (18. st.)	Blaženi je Augustin kupio Trnavu.	Parafraza
1313 [55r]	F (18. st.)	1313.	Brojčana
1323 [55v]	F (18. st.)	1323.	Brojčana
12.. [55v]	F (18. st.)	12..	Brojčana
12.. [55v]	F (18. st.)	12..	Brojčana
1274 [56r]	F (18. st.)	1274.	Brojčana
12.. [56r]	F (18. st.)	12..	Brojčana
12.. [56r]	F (18. st.)	12..	Brojčana
12.. [56v]	F (18. st.)	12..	Brojčana
Dignum lectu [56v]	F (18. st.)	Dostojno čitanja	Komentar
1245 [57r]	F (18. st.)	1245.	Brojčana
1256 [57v]	F (18. st.)	1256.	Brojčana
1246 [57v]	F (18. st.)	1246.	Brojčana
1248 [58r]	F (18. st.)	1248.	Brojčana
Philippus in Archiepiscopum Strigoniensem postulatus [58r]	F (18. st.)	Filip izabran za ostrogonskoga nadbiskupa.	Parafraza
1262 [58r]	F (18. st.)	1262.	Brojčana
Michaël episcopus [58r]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
1299 [58v]	F (18. st.)	1299.	Brojčana
Michaël [58v]	F (18. st.)	Mihael	Antroponim
1299 [58v]	F (18. st.)	1299.	Brojčana
1261 [59r]	F (18. st.)	1261.	Brojčana
1268 [59r]	F (18. st.)	1268.	Brojčana
Beatus Augustinus [59v]	F (18. st.)	Blaženi Augustin	Antroponim
1313 [59v]	F (18. st.)	1313.	Brojčana
Timotheus [59v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
metae [60r]	C (16./17. st.)	Međe	Toponim
Ditrici [60r]	Pisar (14. st.)	Ditrici	Tekstualna
1278 [60r]	F (18. st.)	1278.	Brojčana
1337 [60v]	F (18. st.)	1337.	Brojčana
Ladislau episcopus [60v]	F (18. st.)	Biskup Ladislav	Antroponim
1334 [60v]	F (18. st.)	1334.	Brojčana
Ladislau [60v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1329 [60v]	F (18. st.)	1329.	Brojčana
Jacobus episcopus [60v]	F (18. st.)	Biskup Jakov	Antroponim
1345 [61r]	F (18. st.)	1345.	Brojčana
Timotheus [61r]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1268 [61r]	F (18. st.)	1268.	Brojčana
Michaël episcopus [61r]	F (18. st.)	Biskup Mihael	Antroponim
1298 [61r]	F (18. st.)	1298.	Brojčana
1269 [61v]	F (18. st.)	1269.	Brojčana
Augustino [61v]	F (18. st.)	Augustinu	Antroponim
NB. [62r]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
NB. [62r]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
Templarii 72 Romae examinati [62v]	F (18. st.)	72 templara ispitana u Rimu.	Parafraza
Universale Concilium [63r]	F (18. st.)	Opći crkveni koncil	Parafraza
Beatus Augustinus ad Concilium Viennense a Clemente papa designatur [63v]	F (18. st.)	Papa Klement određuje blaženoga Augustina za koncil u Vienni.	Parafraza
13.. [63v]	F (18. st.)	13..	Brojčana
1310 [63v]	F (18. st.)	1310.	Brojčana
1251 [64r]	F (18. st.)	1251.	Brojčana
1273 [64r]	F (18. st.)	1273.	Brojčana
1325 [64v]	F (18. st.)	1325.	Brojčana
Nunc dicitur Kralovecz [64v]	A (15. / poč. 16. st.)	Sada se naziva Kraljevec.	Toponim
1275 [64v]	F (18. st.)	1275.	Brojčana
1309 [65r]	F (18. st.)	1309.	Brojčana
Augustinus [65r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1308 [65r]	F (18. st.)	1308.	Brojčana
1313 [65v]	F (18. st.)	1313.	Brojčana
1313 [65v]	F (18. st.)	1313.	Brojčana
1318 [66r]	F (18. st.)	1318.	Brojčana
recepimus [66r]	Pisar (14. st.)	Primili smo.	Tekstualna
Nota [66r]	E (17./18. st.)	Zapamti	Komentar
1328 [66r]	F (18. st.)	1328.	Brojčana
1294 [66r]	F (18. st.)	1294.	Brojčana
1298 [66v]	H (19./20. st.)	1298.	Brojčana
Timotheus episcopus [66v]	F (18. st.)	Biskup Timotej	Antroponim
10. [66v]	F (18. st.)	10.	Brojčana
1284 [66v]	F (18. st.)	1284.	Brojčana
Timotheus [66v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1283 [67r]	F (18. st.)	1283.	Brojčana
1284 [67v]	F (18. st.)	1284.	Brojčana
Timotheus [67v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1283 [67v]	F (18. st.)	1283.	Brojčana
1284 [68r]	F (18. st.)	1284.	Brojčana

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
Augustinus [68r]	F (18. st.)	Augustin	Antroponim
1... [68r]	F (18. st.)	1...	Brojčana
1307 [68r]	F (18. st.)	1307.	Brojčana
Timotheus [68v]	F (18. st.)	Timotej	Antroponim
1280 [68v]	F (18. st.)	1280.	Brojčana
1280 [68v]	H (19./20. st.)	1280.	Brojčana
1280 [69r]	F (18. st.)	1280.	Brojčana
Ladislav [69r]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
auctoritas episcopi de prediis auferendis [69v]	A (15. / poč. 16. st.)	Nadležnost biskupa u oduzimanju predijā.	Parafraza
1336 [70r]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1336 Ladislav [70r]	F (18. st.)	1336. Ladislav	Brojčana Antroponim
1336 [70v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
Ladislav [70v]	F (18. st.)	Ladislav	Antroponim
1336 [71r]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1336 [71v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
duplicata [71v]	Pisar (14. st.)	Duplicirano	Tekstualna
1336 [71v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1336 [71v]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1336 [72r]	F (18. st.)	1336.	Brojčana
1337 [72r]	F (18. st.)	1337.	Brojčana
1335 [72v]	F (18. st.)	1335.	Brojčana
1339 [72v]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
1339 [73r]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
1339 [73r]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
1339 [73v]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
NB. [73v]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
1340 [73v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1339 [74r]	F (18. st.)	1339.	Brojčana
1340 [74r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [74r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
NB. [74v]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
Posega fuit Capitulum [74v]	F (18. st.)	Požega je bila kaptol.	Komentar
hic deest [76r]	F (18. st.)	Ovdje nedostaje <folij>.	Komentar
1340 [76r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [76r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [76v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [76v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
Andreae regis privilegii recapitulatio. [77r]	F (18. st.)	Ponovljeni privilegij kralja Andrije.	Parafraza

Izvorni tekst i folij	Autor/stoljeće bilješke	Prijevod	Klasifikacija
1217. [77v]	H (19./20. st.)	1217.	Brojčana
Privilegii Bele regis recapitulatio. [77v]	F (18. st.)	Ponovljeni privilegij kralja Bele.	Parafraza
deest [79r]	F (18. st.)	Nedostaje <folij>.	Komentar
NB. [79r]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
Episcopi Zagradienses habeant plenam iurisdictionem et merum dominium in suos subditos [79r]	F (18. st.)	Neka zagrebački biskupi imaju potpune sudske ovlasti i čisto vlasništvo nad svojim podređenima.	Parafraza
Deliberatio delegatorum iudicum contra rebelles subditos episcopi Ladislai [79r]	F (18. st.)	Odluka sudskih poslanika protiv podređenih pobunjenika biskupa Ladislava.	Parafraza
NB. [79v]	F (18. st.)	Zapamti.	Komentar
1340. [79v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [80r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [80r]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1340 [80v]	F (18. st.)	1340.	Brojčana
1341 [80v]	F (18. st.)	1341.	Brojčana
deest [80v]	F (18. st.)	Nedostaje <folij>.	Komentar
1... [82r]	F (18. st.)	1...	Brojčana
1245 [82r]	F (18. st.)	1245.	Brojčana
1245 [82r]	F (18. st.)	1245.	Brojčana
1252 [82v]	F (18. st.)	1252.	Brojčana
1266 [82v]	F (18. st.)	1266.	Brojčana

Maja Tabak Demo *

Marginalia in the Codex *Liber privilegiorum episcopatus Zagradiensis*: Classification and Edition

Summary

This paper presents an analysis of the marginalia in the cartulary of the Zagreb Diocese – *Liber privilegiorum episcopatus Zagradiensis*. Written in the mid-14th century in Gothic script and Latin language, this codex contains approximately 700 marginalia, which are here divided into two large groups: primary (notes by the scribe, contemporary with the creation of the codex) and secondary (notes added after its creation). The marginalia are written in Latin script and language; those consisting exclusively of a year are recorded in Arabic numerals. Although few in number, the primary notes contribute to the historiographical interpretation of the cartulary's provenance, revealing the scribal practices and education of its compiler. Secondary marginalia, added from the 15th to the 20th century by numerous individuals, are very diverse in content and indicate the long-term use of the cartulary, offering insights into its research history. The paper includes a visual classification of all marginal notes in the codex, including a table of marginalia.

Keywords: Marginal notes, cartulary, Zagreb Diocese, 14th Century

* Maja Tabak Demo, Department of History, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb, Croatia, E-mail: mtabak@ffzg.hr